

פרק ב'

המקורות, התפוקה וההכנסה הלאומית

1. המקורות והתפוקה הלאומית

ערך המקורות במשק בשנת 1955 נאמד ב-2,850 מיליון ל"י, לעומת 2,410 מיליון ל"י בשנת 1954 (ראה לוח 2). ערך המקורות במחירים קבועים עלה ב-10 אחוזים, ואילו מחיריהם עלו ב-7.3 אחוזים.

לוח 2

הרכב המקורות, 1954 ו-1955

(במיליוני ל"י)

השינויים בכמות, (באחוזים)	1955		1954	
	במחירי 1954	במחירים שוטפים		
+ 9.9	1909	2053	1737	התפוקה הגולמית
+11.1	748	797	673	היבוא
+10.2	2657	2850	2410	סך כל המקורות

המקור: הישובי בנק ישראל.

התפוקה הגולמית הממשית עלתה בשנת 1955 ב-10 אחוזים, בעוד שכמות היבוא עלתה ב-11 אחוז. חלק היבוא במקורות היה 28 אחוז ב-1954 וב-1955, ולא חל איפוא שינוי במשקל היבוא במ-קורות (*). פרטים נוספים בדבר היבוא והרכבו ניתנים בפרק ג'.

2. התפוקה הריאלית ופריזון העבודה

תרומת הענפים השונים במשק להגדלת התפוקה הלאומית, והגורמים העיקריים שפעלו בתהליך זה, ובכללם השינויים בתפוקה למועסק, ניתנים בלוח 3.

"היבוא חושב לפי השער הרשמי, 1.800 ל"י הדולאר. אולם למעשה מכרו הממשלה, היבואנים, או שניהם, חלק מסחורות היבוא בישראל במחירים גבוהים מאשר לפי השער הרשמי וחלק במחירים נמוכים ממנו. הפרשים אלה מופיעים אצל הממשלה כהיטלים (או כתמיכות) שונים על סחורות יבוא ומוצריהן, ובאופן זה הם נכללים בתפוקה הגולמית, בסעיף "מיסוי-קיפין נקיים". במידה שההפרש בין המחיר ס"ף, בתוספת גביות הממשלה על היבוא, לבין המחיר המקומי בל"י, נגבה על ידי היבואנים — הוא מופיע גם כן כחלק מהתפוקה הגולמית, כהכנסותיהם של יבואנים אלה.

כדי לחשב את היחס הממשי שבין היבוא לבין התפוקה המקומית היה צורך לחשב את ערך היבוא במטבע מקומי לפי שער-חליפין של שווי משקל, שהוא ללא ספק גבוה מהשער הרשמי. ללא עריכת מחקר מיוחד אין לבצע התאמה זו. המשקל הממשי של היבוא ביחס לתפוקה הגולמית גבוה יותר מן היחס המובא בלוח, בייחוד לגבי שנת 1955.

שינויים בתפוקה, בתעסוקה, ובתפוקה למועסק, לפי ענפים, בין 1954 ל-1955

(באחוזים)

הענפים	שינויים בתפוקה הריאלית, באחוזים	שינויים בתעסוקה, באחוזים	שינויים בתפוקה למועסק, באחוזים
א. חקלאות	+ 3.3	+ 6.4	- 2.9
ב. חרשת	+12.0	+ 4.6	+ 7.1
ג. בנייה ועבודות ציבוריות	+15.8	+10.4	+ 4.9
ד. תחבורה	+ 8.0	+ 5.6	+ 2.3
סך-הכל א' עד ד'	+ 9.6	+ 6.2	+ 3.2
ה. ממשלה, רשויות מקומיות, מוסדות לאומיים	+ 11.9		
ו. מסחר, מימון, בעלות-בית ושירותים שונים	+ 9.0	+ 4.4	+ 5.7
סך הכל *	+ 9.9	+ 5.4	+ 4.3

* משוקלל לפי חלק הענף בתפוקה הנקייה ב-1954; ראה לוח 4 להלן.

המקור: הישובי בנק ישראל.

תפוקת החקלאות עלתה בין שנות-היבולים תשי"ד ותשט"ו ב-3.3 אחוזים. הגידול היה קטן יחסית, בעיקר בגלל מיעוט הגשמים. דבר זה ניכר בבירור מתוך בחינתם של יכולים התלויים במיוחד במשקעים, כגון דגנים וקטניות.

תפוקת הבשר עלתה ב-76 אחוז. כן חלה עלייה בגידול צמחי-תעשייה, בשיעור של 43 אחוז, ומתוכה מתבלטים בעיקר הכותנה (עלייה פי תשעה) וסלק-הסוכר (עלייה פי שלושה). אספקת החלב גדלה ב-9 אחוזים, כעקב גידול התפוקה לפרה ובעקב הרחבת הדיר. לעומת זאת, חלו ירידה של 25 אחוז ביכולי דגנים וקטניות, וירידה של 14 עד 17 אחוז ביכול הפירות.

אף שחלה עלייה של 6.4 אחוזים בכוח-האדם שהועסק בחקלאות, הרי אין לאמר דבר ביחס לתרומת שינוי הפריון של החקלאים להעלאת התפוקה, בגלל השפעתה השלילית של הבצורת.

התפוקה הריאלית של החרושת (כולל מכרות, ייצור חשמל ומים, ומפעלי-מלאכה) עלתה ב-12 אחוז, בין 1954 ל-1955. סימני-היכר שונים מראים כי תפוקת ענף המזון גדלה פחות מהגידול

הממוצע של התפוקה התעשייתית. מכין יתר הענפים, גדלה במיוחד תפוקתם של ענפי המתכת, המכונות, כלי-הרכב והתעשייה הכימית, בחלקן בעקב ייצור מוצרים שקודם לכן לא יוצרו בישראל.

כוח-האדם בחרושת עלה ב-4.6 אחוזים. התפוקה הריאלית למועסק עלתה איפוא ב-7 אחוזים. עלייה זאת היא תוצאה של כמה מגמות. ראשית, השקעות-העבר בנותנות יותר ויותר את פריין; שנית, עליית הפריין היא תוצאה המאמצים המיוחדים להעלותו על-ידי פרמיות ואמצעים אחרים. שלישית, התחרות הגדלה והולכת בשוקי-פנים ושוקי-חוץ מעודדת את ייעולם של תהליכי-הייצור.

בניית-בתים גדלה ב-12 אחוז, ואילו היקף הבנייה האחרת גדל ב-21.5 אחוז. תפוקת ענף הבנייה כולו עלתה איפוא ב-16 אחוז. מסתבר שכשנת 1955 סיימו בנייתם של בתים רבים יותר מאשר הבתים שהחלו לבנותם. תופעה זו מנוגדת למגמה ששררה בשנתיים הקודמות, בהן התחלת הבנייה עלתה על גמר הבנייה. עבודות-הבנייה, פרט להקמת בניינים, נתרבו בכמותן, בגלל מפעלים שונים, כגון סיום בנייתה של מסילת-הברזל לכאר-שבע, והרחבת רשת הכבישים. מספר המועסקים בבנייה עלה בקרוב ל-12 אחוז, וחלה איפוא עלייה של כ-4 אחוזים בתפוקה לעובד.

בענף התחבורה עלתה במיוחד תפוקתם הריאלית של משאיות ושל הרכבות (עלייה של 10 אחוזים) ואוטובוסים (עלייה של 8 אחוזים). לעומת אלה ירדה כנראה במידת-מה התחבורה במוניות. התחבורה הימית עלתה ב-8 אחוזים, ואילו התחבורה האווירית עלתה ב-3 אחוזים בלבד. בסיכום, עלתה תפוקתו של ענף התחבורה כולו ב-8 אחוזים. מאחר שמספר המועסקים בתחבורה עלה ב-5.6 אחוזים, הרי שהתפוקה למועסק עלתה ב-2.3 אחוזים.

כלל התפוקה הממשית במשק ב-1955 היה גבוה ב-10 אחוזים מאשר ב-1954. היות ומספר המועסקים גדל מ-547,000 ל-577,000 (ממוצעים שנתיים) או ב-5.4 אחוזים – עלתה התפוקה הממוצעת של כלל המועסקים בשיעור של יותר מ-4 אחוזים.

בארבעה הענפים בהן דנו לעיל, כלומר חקלאות, חרושת, בנייה ותחבורה, עלתה התפוקה הממשית ב-9.6 אחוזים, ואלו העלייה במספר המועסקים היתה בשיעור של 6.2 אחוזים. התפוקה הממשית בשירותים גדלה ביותר מאשר 10 אחוזים, ואילו העלייה בכוח-האדם שהועסק בשירותים היתה בשיעור של 4.4 אחוזים. העלייה בתפוקה למועסק בשירותים נאמדת איפוא ב-5.7 אחוזים.

עליית התפוקה למועסק בענפים המייצרים מוצרים ובתחבורה היתה כמובן גבוהה מ-3 אחוזים, אילולי היתה התפוקה בחקלאות פוחתת. בלעדי החקלאות היתה העלייה בתפוקה למועסק בחרושת, בבנייה ובתחבורה מגיעה ל-5.5 אחוזים. מכאן שהיה גידול דומה בפריין-העבודה, בשירותים, ובקבוצות הענפים המייצרים מוצרים.

3. ההכנסה הלאומית וחלוקתה

ההכנסה הלאומית שנוצרה במשק הישראלי עלתה מ-1,500 מיליון ל"י בקירוב, בשנת 1954, ל-1,700 מיליון ל"י בערך, בשנת 1955. חלה איפוא עלייה של 13.5 אחוז. אם מההכנסה שנוצרה יופחתו תשלומי-הרייווח, הריבית וכדומה שהועברו לחו"ל (בניכוי תשלומים דומים בכיוון הפוך), תגיע

ההכנסה שנתקבלה ל-1,461 מיליון ל"י ב-1954, ול-1,663 מיליון ל"י ב-1955. חלוקת ההכנסה הל-אומית במדד המחירים לצרכן מביאה לידי עלייה בהכנסה הלאומית הריאלית בשיעור של 7.5 אחוזים.

במיבנה ההכנסה הלאומית ניכר שיפור, בכך שחלקם של השירותים בכללם ירד, כנראה, במידת-מה, כפי שמראה לוח 4.

לוח 4

הרכב ההכנסה הלאומית שנוצרה, לפי מקורותיה, 1954 ו-1955

(במחירים שוטפים)

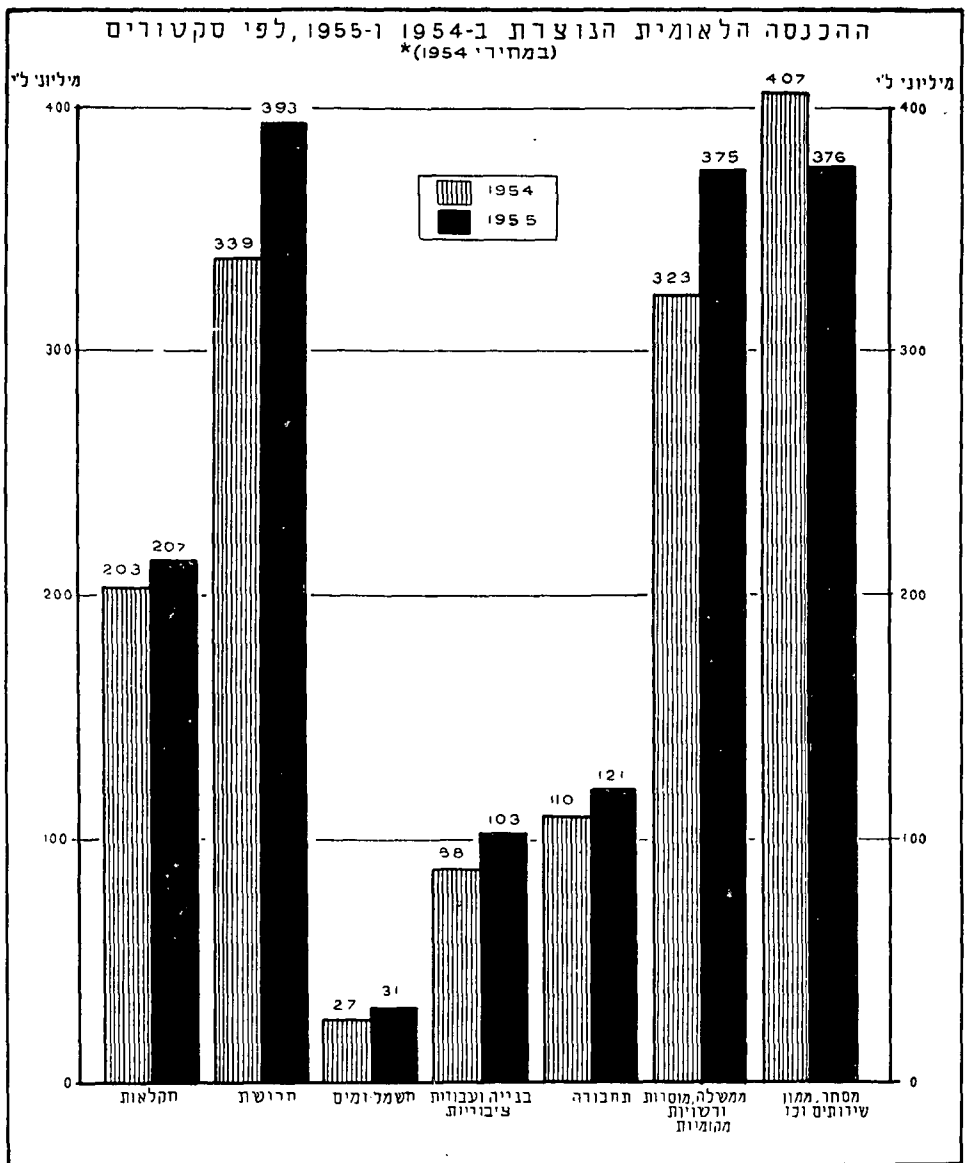
1955		1954		
באחוזים	במיליוני ל"י	באחוזים	במיליוני ל"י	
12.9	219	13.5	203	א. חקלאות
24.5	417	22.7	339	ב. חרושת
1.9	33	1.8	27	ג. חשמל ומים
39.3	669	38.0	569	סך הכל א' עד ג'
6.4	109	5.9	88	ד. בנייה ועבודות ציבוריות
7.5	128	7.3	110	ה. תחבורה
				ו. מסחר, בעלות על בתים,
23.4	398	27.1	407	מימון ושאר שירותים
				ז. ממשלה, רשויות מקומיות,
23.4	397	21.7	323	מוסדות ציבור
46.8	795	48.8	730	סך הכל ו' ז'
100.0	1701	100.0	1497	סך הכל א' עד ז'

ה מקור : ל-1954 — אומדנים ארעיים של ד"ר דניאל קרימר, מרכז פלך למחקר כלכלי בישראל; ל-1955 — חישובי בנק ישראל.

חלקן של החקלאות והחרושת בהכנסה הלאומית גדל, מ-38 אחוז ל-39.3 אחוז, בעיקר בשל הגידול בהכנסה מחרושת, ועל-אף ירידת-מה של ההכנסה מחקלאות. חלקה של הבנייה עלה בגלל פעולות הבנייה המוגברות. חלקם של השירותים בכלל ירד, עקב עליית חלקה של הממשלה וירידת חלקם של השירותים האחרים. עליית חלקה של הממשלה בהכנסה הלאומית היא תוצאה של הרחבת התקציב הרגיל.

שינויי ההכנסה שנוצרה על-ידי הענפים השונים נובעים מהשינויים בתפוקה הריאלית, מצד אחד, ומהשינויים במחירי התוצרת ובמחירי חומרי-היצור, מצד שני. התפוקה הריאלית בחקלאות עלתה, כאמור, רק ב-3.3 אחוזים, ואילו מחירי התוצרת עלו ב-8 אחוזים, ומחירי חומרי-הייצור — ב-13 אחוז. שיעורי-ההכנסה עלו אפוא ב-4 אחוזים בלבד. סך ההכנסה הכללית עלה ב-8 אחוזים, וההכנסה הריאלית — ב-2 אחוזים*.

* בניכוי לפי מדד המחירים לצרכן.

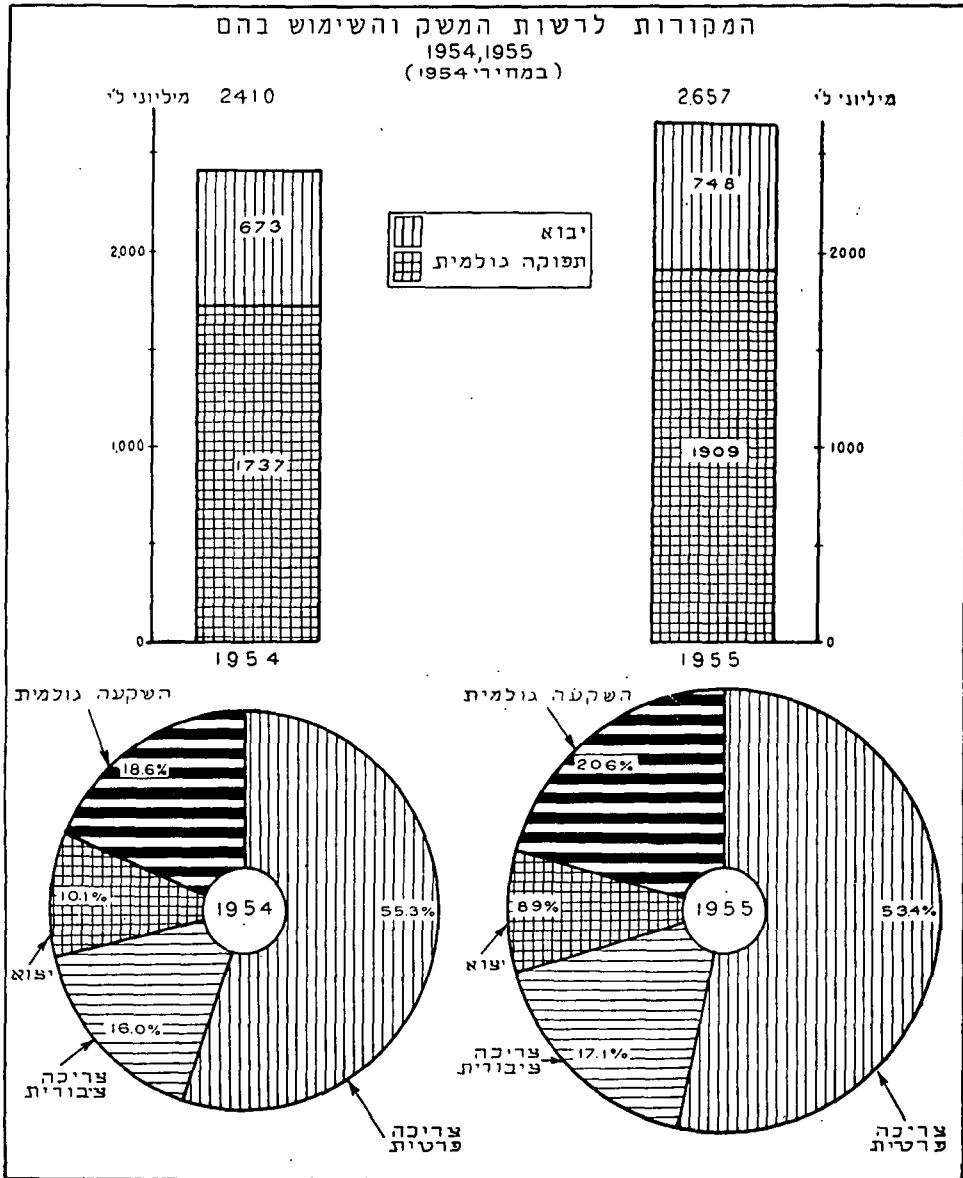
* בניכוי לפי מדד המחירים לצרכן.

בחרושת עלתה התפוקה הריאלית ב־12 אחוז, ומחירי התוצרת התעשייתית — בממוצע ב־8 אחוזים. מחירי החומרים עלו ב־7.6 אחוזים, ושיעורי השכר והרווחים — בממוצע ב־9 אחוזים. סך ההכנסה במחירים שוטפים עלה ב־23 אחוז, ובמחירים קבועים — ב־16 אחוז.

ההכנסות שנוצרו על ידי ענף הבנייה עלו ב־24 אחוז במחירים שוטפים, בעוד שההכנסה הריאלית עלתה ב־17 אחוז. ההכנסות בתחבורה עלו ב־16 אחוז, וערכן הריאלי — ב־10 אחוזים. ההכנסה שנוצרה על ידי הממשלה ושירותים אחרים עלתה ב־9 אחוזים, ואילו ההכנסה הריאלית — ב־3 אחוזים.

4. השימוש במקורות

נוסף על הרכב המקורות יש צורך לדעת, כדי לדון בהישגי המשק, גם מה שימוש נעשה בהם; כלומר, באיזו מידה שימשו המקורות בשנה הנדונה לצריכה, ובאיזו מידה להשקעה או ליצוא. בלוח 5 ניתן פירוט של השימוש במקורות, בשנת 1954 ובשנת 1955. מלוח זה מסתבר שנפח הצריכה הפרטית עלה ב־6 אחוזים, ואילו נפח הצריכה הציבורית – בקרוב ל־18 אחוז. נפח כל הצריכה – הפרטית והציבורית גם יחד – עלה בשיעור מועט משיעור עליית נפח המקורות כולם. ההשקעות עלו בכמותן בשיעור גבוה הרבה יותר; ואילו היצוא ירד במידת־מה בכמותו.

אם כי הצריכה הפרטית עלתה ב־6.5 אחוזים בלבד, הרי אין חישוב זה מביא בחשבון את המשקל הגבוה של הצריכה הפרטית במסגרת השימוש במקורות. שהרי הצריכה הפרטית מהווה למעלה ממחצית המקורות, ואילו חלקו של היצוא מגיע לכדי פחות מעשירית. עליית הצריכה הפרטית כאחוז אחד פחות מכפי שעלתה היתה, משום כך, משחררת מקורות שהיו, להלכה, יכולים להגדיל את היצוא ב־6 אחוזים.

לוח 5

חלוקת השימוש במקורות, 1954 ו־1955

השינויים, במחירי 1954		1955		1954	
במיליוני ל"י	באחוזים	במחירי 1954	במחירים שוטפים		
+ 84	+ 6.3	1416	1500	1332	הצריכה – הפרטית
+ 68	+17.7	454	495	386	הציבורית
+152	+ 8.8	1870	1995	1718	סך הצריכה
+101	+22.5	550	605	449	ההשקעה הגולמית
– 6	– 2.3	237	250	243	היצוא
+247	+10.2	2657	2850	2410	סך הכל

המקור: חישובי בנק ישראל.

את מידת ההתקדמות במשק ניתן לבחון מנקודת־ראות נוספת על־ידי השוואה בין המקורות שלרשות המשק (הכוללים לא את היבוא כולו, אלא את עודף היבוא על היצוא, נוסף על התפוקה הנקייה מבלאי) לבין השימוש בהם, לפי סך כל הצריכה וההשקעה הנקיה (ראה לוח 6).

משקלו של עודף היבוא בסך המקורות שעמדו לרשות המשק עלה בשנת 1955 מ־21 אחוז ל־22 אחוז. לעומת זאת קלטה הצריכה הפרטית חלק מועט יותר של המקורות, אך הצריכה הציבורית גדלה יחסית. סך כל הצריכה, בתוספת הבלאי, ירד במידת־מה, ואילו משקל ההשקעה הנקייה עלה, מ־17 אחוז ב־1954 ל־19 אחוז ב־1955. גידול ההשקעה נובע בעיקר מגידול ההשקעה בבנייה למגורים וברכישת אניות, בשעה שההשקעות בחקלאות ובחרושת עלו אך במעט.

מכלל המקורות שנוספו למשק ב־1955 נבעו 70 אחוז מגידול בתפוקה הגולמית, ואילו עליית היבוא תרמה 30 אחוז.

62 אחוז מתוספת המקורות שימשו לצריכה, וכ־41 אחוז להשקעה. ירידת היצוא הגדילה במידת־מה את תוספת המקורות במשק.

לעומת העלייה בצריכה בשנת 1955 בסכום של 152 מיליון ל"י (במחירי שנת 1954), עלתה התפוקה הנקייה, היינו התפוקה הגלמית בניכוי הבלאי, ב־163 מיליון ל"י, כלומר ב־11 מיליון ל"י

לוח 6

המקורות שעמדו לרשות המשק והשימוש בהם, 1954 ו-1955
(במחירי 1954)

1955		1954		
באחוזים	במיליוני ל"י	באחוזים	במיליוני ל"י	
78	1800	79	1637	התפוקה הנקייה
22	511	21	430	עודף היבוא
100	2311	100	2067	המקורות שלרשות המשק
61.5	1416	64.5	1332	הצריכה - הפרטית
19.5	454	18.5	386	הציבורית
81	1870	83	1718	סך הצריכה
19	441	17	349	ההשקעה הנקייה
100	2311	100	2067	השימוש במקורות שלרשות המשק

ה מקור : חישובי בנק ישראל.

לוח 7

תוספת המקורות והשימוש בהם, 1954 ו-1955
(במחירי 1954)

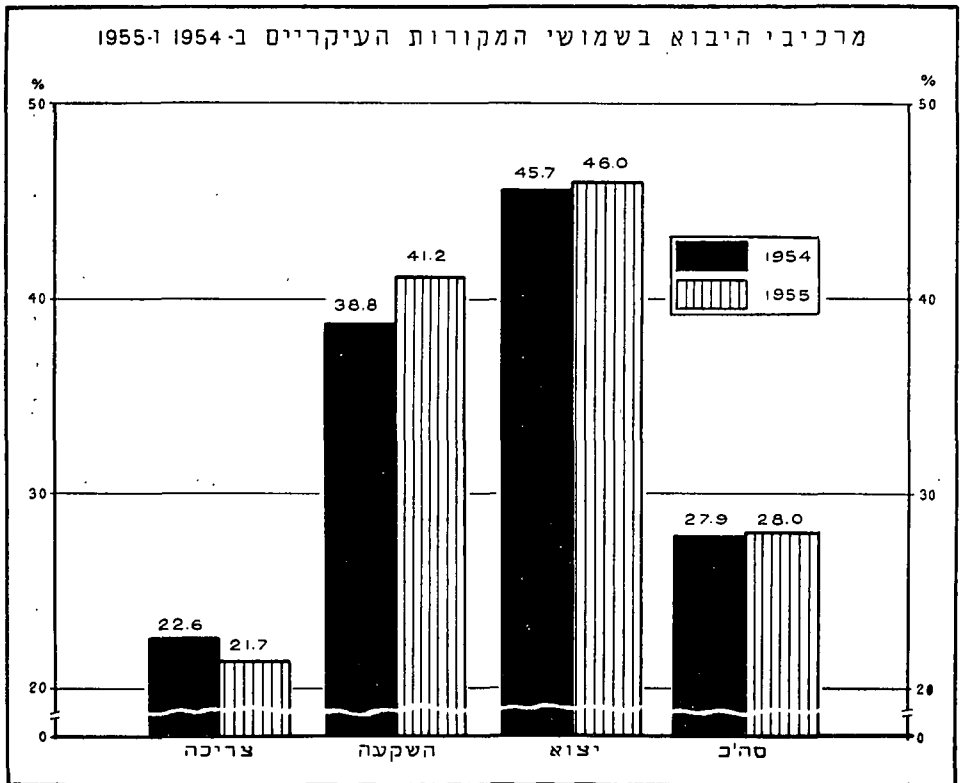
השינויים ב-1955 לעומת 1954		
באחוזים	במיליוני ל"י	
70	+172	התפוקה הגולמית
30	+ 75	היבוא
100	+247	סך המקורות
34	+ 84	הצריכה - הפרטית
28	+ 68	הציבורית
62	+152	סך הצריכה
41	+101	ההשקעה הגולמית
-3	- 6	היצוא
100	+247	סך השימוש במקורות

ה מקור : חישובי בנק ישראל.

מרכיבי היבוא בשימושי המקורות, 1954 ו-1955

1955			1954			
מרכיבי היבוא		סך כל השימושים במקורות, במיליוני ל"י	מרכיבי היבוא		סך כל השימושים במקורות, במיליוני ל"י	
באחוזים	במיליוני ל"י		באחוזים	במיליוני ל"י		
21.7	433	1995	22.6	388	1718	הצריכה הפרטית
41.2	249	605	38.8	174	449	והציבורית
46.0	115	250	45.7	111	243	ההשקעה הגולמית
28.0	797	2850	27.9	673	2410	היצוא
						סך הכל

המקור: הישובי בנק ישראל.

יותר מכפי שעלתה הצריכה. בהתאם לכך עלה בסכום זה גידול ההשקעה הנקייה (92 מיליון ל"י) על גידול יבוא ההון (81 מיליון ל"י).

בלשון אחרת, מ-100 ל"י של תוספת לתפוקה הנקייה הלכו לצריכה הפרטית כ-52 ל"י; לצריכה הציבורית כ-42 ל"י; ולצריכה בכלל 94 הל"י. 6 ל"י הותרו שימשו, יחד עם התוספת ביבוא ההון, למימון ההשקעה הנקייה.

5. מרכיבי היבוא בשימושי המקורות

אחת הבחינות החשובות של התקדמות המשק הישראלי היא השאלה, באיזו מידה ירד חלקן של היבוא במקורות ובשימושיהם השונים.

בצריכה הפרטית חלה ירידת-מה של מרכיב-היבוא, ואילו חלקן של היבוא בצריכת המשק הציבורי עלה. באופן זה ירד במידת-מה מרכיב היבוא בכל הצריכה. לעומת זאת עלה מרכיב היבוא בהשקעות, בעקב קניות מוגברות של אניות וכלי-רכב, והגדלת המלאי של סחורות-יבוא (ראה לוח 8).

יצוא פרי-הדר ומוצריו, שהם בעלי מרכיב-יבוא נמוך, ירד יחסית, ויצוא יהלומים, שמרכיב-היבוא שלהם גבוה – עלה. מאידך, ירד יצוא המכונות, שמרכיב-היבוא שלהן גבוה. מגמות אלה הביאו לעלייה קלה של מרכיב-היבוא הממוצע ביצוא.

6. הצריכה הפרטית

הצריכה הפרטית בכללה עלתה בשנת 1955, בהשוואה ל-1954, כ-6.3 אחוזים בכמות, ואילו הצריכה לנפש עלתה כ-2.5 אחוזים. שיעור עלייה זה נמוך מהעלייה שבין 1953 ל-1954. אין בידינו נתונים מספיקים על הערך התזונתי של צריכת המזון, אולם קרוב לוודאי שתפריט הצרכן ב-1955 לא נפל בערכו התזונתי מזה של 1954, ואולי אף עלה עליו. עם זאת, חלו שינויים בהרכב אספקת המזון. דומה שהצרכן קנה בשווקים החופשיים כמות גדולה יותר מאשר בשנה הקודמת, כך שהשוק החופשי מילא תפקיד חשוב יותר באספקת המזונות מאשר ב-1954. כן נראה שהאוכלוסיה עברה במידת-מה מצריכת מזונות-יבוא לצריכת מזונות שמניבה החקלאות המקומית (כגון בשר ודגים), ולצריכת מוצרים של תעשיות-מזון מקומיות (שימורים, מוצרי-חלב ומוצרי-בשר).

מתפוקתם של ענפי-החרושת המספקים סוגים חשובים של הצריכה המקומית שאינה מזון מסתבר שצריכת מוצרי-לבוש עלתה במקצת, וצריכת הנעליים ירדה. כן חלה כנראה ירידה בצריכת רהיטים, וחל מעבר מצריכת סיגריות יקרות לזולות יותר. השימוש בגאז-בישול עלה. בכמה מוצרים מקומיים ומוצרי-יבוא, עליהם גובים מס-בלו ומס-קנייה, כגון מקלטי-רדיו, מקררים חשמליים, שעונים, תכשיטים ומכונות כביסה, כולם מוצרים לשימוש ממושך, עלתה הצריכה. סימנים אלה נותנים מקום להנחה שחלה רוויה כלשהי בצריכת מוצרים מסוגים מסוימים, כגון נעליים, בשל הקניות המוגברות שבוצעו בעבר. ביקוש הצרכנים פנה משום כך יותר לנכסי צריכה ממושכת.

7. יבוא ההון, ההשקעה והחסכון

שתי גישות לבדיקת ההתקדמות הכלכלית של המשק: האחת – מבחינת המקורות שעמדו לרשותו והשימושים שנעשו בהם, והשנייה – באיזו מידה יצר המשק את מה שצרך, כלומר חסך ומימן את

יבוא ההון, ההשקעה והחסכון, 1954 ו-1955

(במיליוני ל"י, במחירים שוטפים)

השינויים		1955	1954	
במיליוני ל"י	באחוזים			
א. החסכון: -				
		605	449	1. ההשקעה הגולמית
		-120	-100	פחות: הבלאי
+130	+40	485	349	ההשקעה הנקייה
		797	673	2. היבוא
		-250	-243	פחות: היצוא
+117	+27	547	430	יבוא ההון (1 פחות 2)
+ 19		-62	-81	3. החסכון הנקי
ב. מימון החסכון: -				
				1. מיסי הרשויות הציבוריות:
		167	125	מיסים ישירים
		270	176	מיס-עקיפון נקיים
+136	+45	437	301	סך כל המיסים
				פחות: קניות
+109	+28	495	386	הרשויות הציבוריות
+ 27		-58	-85	חסכון הרשויות הציבוריות
+160	+12	1496	1336	2. ההכנסה הפנויה
+168	+12.5	1500	1332	הצריכה הפרטית
- 8		- 4	+ 4	החסכון הפרטי
+ 19		-62	-81	3. סך כל מימון החסכון

הסקור: חישובי בנק ישראל.

השקעותיו בחסכונו, ובאיו מידה נזקק ליבוא-הון. בסעיף 4 לעיל ננקטה הגישה האחת; ואילו להלן יובא חישוב החסכון משני צדדיו – לפי מקורותיו (חסכון ממשלתי וחסכון הציבור), וכהפרש שבין ההשקעה הנקייה לבין עודף היבוא.

בשנת 1954 התהווה חסכון שלילי בגובה של 81 מיליון ל"י. כלומר שההוצאות לתצרוכת של הפרטים והממשלה היו גבוהות באותו ההיקף מההכנסות השוטפות, וההפרש כוסה על-ידי יבוא-הון. ב-1955 פחת החסכון השלילי ל-62 מיליון. סיבת הירידה היא בכך שההשקעה הנקייה עלתה ב-40 אחוז, ואילו יבוא-ההון עלה ב-27 אחוז בלבד.

ההכנסה של המשק הציבורי ממיסים ישירים ועקיפים עלתה ב-45 אחוז, וההוצאות השוטפות עלו ב-28 אחוז. משום כך ירד החסכון השלילי – כלומר אותו חלק מההוצאות השוטפות של המוסדות הציבוריים שמומן מיבוא-הון ומהגדלת האשראי – מ-85 מיליון ל"י ל-58 מיליון.

במשק הבלתי-ממשלתי עלתה ההכנסה הפנוייה ב-12 אחוז, בעוד שהצריכה הפרטית עלתה ב-12.5 אחוז. כתוצאה מכך הפך כנראה החסכון החיובי מההכנסה הפנוייה ב-1954, שהיה קטן ממדים, לחסכון שלילי, באותם ממדים, ב-1955. החסכון נגרם על ידי חסכון חיובי של הציבור, מצד אחד, ועל ידי העובדה שחלק אחר של הציבור לא כיסה את הוצאותיו לצריכה מההכנסה שנוצרה בארץ, אלא מהעברות מחו"ל, כגון פיצויים ותמיכות, מצד שני.

אחת הסיבות לצימצום החסכון השלילי של הרשויות הציבוריות ב-1955 היא בכך שהן נטלו חלק גדול יותר מההכנסה הלאומית בצורת מיסים.

לוח 10

ההכנסה הלאומית שנתקבלה, ההכנסה הפנוייה והצריכה הפרטית, 1954 ו-1955

1955		1954		
באחוזים	במיליוני ל"י	באחוזים	במיליוני ל"י	
100.0	1663	100.0	1461	ההכנסה הלאומית שנתקבלה
10.0	167	8.5	125	בניכוי: מיסים ישירים
90.0	1496	91.5	1336	ההכנסה הפנוייה
90.0	1500	91.0	1332	הצריכה הפרטית
16.0	270	12.0	176	מיסי עקיפין *

* כולל מיס-עקיפין של הממשלה ושל הרשויות המקומיות, פחות טובסידיות; כמ-רכן כלולות גביות הביטוח הלאומי ממעבידים ומעצמאיים, הכנסות הדואר וכו'.

ה מקור: חישובי בנק ישראל.

עומסם של המיסים הישירים עלה מ-8.5 אחוזים מתוך ההכנסה שנתקבלה ב-1954 ל-10 אחוזים ב-1955, ובהתאם לכך ירד חלקה של ההכנסה הפנוייה. הצריכה הפרטית ירדה בשיעור נמוך יותר, מ-91 אחוז מן ההכנסה שנתקבלה ב-1954 ל-90 אחוז ב-1955. משקל מיס-העקיפין שרובם חלים על הצריכה הפרטית עלה מ-12 אחוז ל-16 אחוז מההכנסה שנתקבלה.

כדי לקבל תמונה שלמה על ההכנסות וההוצאות של מקבלי ההכנסה, יש לקחת בחשבון, נוסף על ההכנסה הפנויה המופיעה בלוח 10, גם הכנסה מועברת, שהרי ההכנסה הפנויה יחד עם ההכנסה המועברת מהוות את מכלול ההכנסות האישיות.

לפי מאזן התשלומים, קיבלו מחו"ל בשנים 1954 ו-1955 פרטיים את הסכומים המופיעים בלוח 11, ורובם ככולם הם הכנסות מועברות.

נוסף על סעיפים אלה, ייתכן שהסעיף "העברות פרטיות" כולל גם הוא העברות-הכנסה, ולא רק העברות-הון.

כן ישנה גם הכנסה מועברת בארץ עצמה, כגון תשלומי-גימלאות, תרומות להחזקת מוסדות-צדקה וכיוצא בתשלומים אלה, עליהם אין נתונים סטטיסטיים מרוכזים.

לוח 11

תשלומי-העברה מחו"ל, לפרטיים, 1954 ו-1955

(במיליוני דולאר)

1955	1954	
18.8	6.1	פיצויים אישיים מגרמניה
9.5	6.5	מתנות
28.3	12.6	סך הכל
50.9	22.7	סך הכל (במיליוני ל"י)

המקור: חישובי בנק ישראל.

תשלומי-ההעברה של הממשלה, הרשויות המקומיות והמוסדות הלאומיים, לפרטיים, כולל מוסדות שאין מטרם השגת רווחים*, הסתכמו בשנת הכספים 1954/55 בכ-54 מיליון ל"י בקירוב**).

אם תשלומי-ההעברה מחו"ל ומהסקטור הציבורי הגיעו לממדים כאלה, הרי סך ההכנסות האישיות היה גבוה מן ההכנסה הפנויה המופיעה בלוחות 9 ו-10, וייתכן אף בכ-10 אחוזים. על-כן יש לשער כי החסכון הפרטי גבוה הרבה יותר מהסכום שבלוח 9.

8. החשבונות הלאומיים

מערכת החשבונות הלאומיים לשנת 1954 ולשנת 1955*** מבחינת המקורות והשימוש בהם, בסך הכל ולנפש, מובאת בלוחות 12 ו-13.

* Non-Profit Organizations.

** אומדן ד"ר מ. ברקאי במחקרו "הסקטור הציבורי וחשבונותיו הממוניים, 1948 עד 1955" (העומד להתפרסם עליידי מרכז פאלק למחקר כלכלי בישראל).

*** כל המספרים של החשבונות הלאומיים מבוססים על חיוץ (אקסטרפולציה) ומשום כך אינם סופיים.

החשבונות הלאומיים, 1954 ו-1955

(במיליוני ל"י)

שינויים (באחוזים)		1955		1954	
במחירים	בכמות (במחירים קבועים)	במחירים של 1954	במחירים שוטפים	במחירים שוטפים	
המקורות לרשות המשק					
		1,496	1,336		הכנסה פנויה
		167	125		מיסים ישירים
		1,663	1,461		ההכנסה הלאומית שנתקבלה
		313	227		מיסי עקיפין *
		-43	-51		בניכוי: תמיכות
		270	176		מיסי עקיפין נקיים
+10.0	+ 9.0	109	120	100	בלאי
+ 7.7	+ 9.9	1,909	2,053	1,737	תפוקה לאומית גולמית
+ 6.5	+11.1	748	797	673	יבוא
+ 7.3	+10.2	2,657	2,850	2,410	סך המקורות

השימוש במקורות					
		343	271		הוצאות שוטפות של הממשלה
					הוצאות שוטפות של הרשויות
		105	81		המקומיות
					הוצאות שוטפות של
		47	34		המוסדות הלאומיים
					סך הצריכה של הממשלה
+ 9.1	+17.7	454	495	386	ומוסדות ציבוריים
+ 5.9	+ 6.3	1,416	1,500	1,332	צריכה פרטית
- 5.3	- 2.3	237	250	243	יצוא
+10.0	+22.5	550	605	449	השקעה גולמית
+ 7.3	+10.2	2,657	2,850	2,410	סך השימוש במקורות
		1,750	1,689		האוכלוסיה (באלפים)

* כולל מיסי עקיפין של הממשלה ושל הרשויות המקומיות, וכן גביות הביטוח הלאומי ממעבידים ומעצמאיים והכנסות בנק הדואר.

המקור: חישובי בנק ישראל. ההכנסה הלאומית ל-1954 - לפי אומדנו הארעי של ד"ר דניאל קרימר, מרכז פלק למהקר כלכלי בישראל.

המקורות והשימוש בהם, לנפש, 1954 ו-1955

(בל"י)

שינויים בכמות ב-1955 לגבי 1954 (באחוזים)	1955		1954	
	במחירי 1954	במחירים שוטפים	במחירים שוטפים	
				המקורות לרשות המשק
		855	791	הכנסה פנויה
		95	74	מיסים ישירים
		950	865	הכנסה לאומית שנתקבלה
		154	104	מסי עקיפין נקיים *
		69	59	בלאי
+ 6.1	1,091	1,173	1,028	תפוקה לאומית גולמית
+ 7.3	427	455	399	יבוא
+ 6.3	1,518	1,628	1,427	סך המקורות
				השימוש במקורות
				צריכת הממשלה
+13.5	260	283	229	ומוסדות הציבוריים
+ 2.5	809	857	789	צריכה פרטית
- 7.2	135	143	144	יצוא
+18.5	314	345	265	השקעה גולמית
+ 6.3	1,518	1,628	1,427	סך השימוש במקורות

* מסי עקיפין בניכוי סובסידיות, ראה גם הערה ללוח 10.

המקור: לוח 12.